

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای سیاست گذاری حوزه علمیه خاوران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خاوران

معاونت پژوهش

عنوان:

بررسی حدیث «اِثْنَا عَشْر» در کتب فریقین

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین رضا کاردان سلمانی

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین سید مصطفی علم الهدی

نگارنده:

زکيه سادات علم الهدی

سال تدوین:

۱۳۹۳

ران ملخی سوی سلیمان بردن عیب است، ولیکن هنر است از موری

همچون موری ضعیف، این اثر ناچیز را به ساحت اقدس خلاصه خلقت، ختمی مرتبت، امام
الانبیاء، نورالاصفیاء، سید السفراء، طاووس الکبریاء حضرت محمد مصطفی (ﷺ) که در راه هدایت
بشر بار سنگین رسالت را به دوش کشیدند، زحمات طاقت فرسا تحمل کردند و در راه ابلاغ آن بیش از
هر پیامبر آزار و محنت دیدند، تقدیم می دارم.

شکر خدایی را که نعمت ولایت امیر مؤمنان و یازده فرزند و الامقام ایشان - علیهم السلام -
را روزی ما قرار داد.

سپاس بی کران از مجاهدان طریق حقیقت که با استضاء از انوار طیبیهی معصومین به خصوص
نور آخر، حضرت بقیة الله الأعظم - ارواحنا له الفداء - هرگونه شبهه‌ی مخالفین سعادت بشری را با
حکمت و موعظه‌ی حسنه پاسخ گفتند، تا امروزه ما بتوانیم پیرو راه آنان باشیم.

از اساتید خود حضرات آیات حجة الإسلام و المسلمین کاردان و حجة الإسلام و المسلمین
علم الهدی - حفظهما الله - که این حقیر را در نشان دادن برگی از حقانیت صراط مستقیم ولایت
علوی یاری نمودند، نهایت تشکر را دارم .

از درگاه حضرت منان موفقیت روز افزون این بزرگواران را خواهانم.

چکیده

این رساله علمی در صدد است تحقیقی جامع در مورد احادیث معروف به اثناعشر انجام دهد. در معتبرترین کتب روایی اهل تسنن و شیعه آمده است که پیامبر اکرم (ﷺ) فرمودند: «بعد از من ۱۲ خلیفه می آیند.»

بعد از اینکه متون روایت را در لابه لای کتب معتبر روایی عامه و خاصه استخراج می کند آن را در سه مرحله مورد بررسی قرار می دهد. در مرحله اول سند روایت را در بوته نقد کتب رجالی قرار می دهد. بعد از اینکه صدور حدیث از جانب شخص پیامبر (ﷺ) ثابت شد به سراغ دلالت آن می رود که منظور حضرت از بیان این فرمایش چه بوده است؟ در این مورد بین علمای اهل تسنن اختلاف زیادی است. چون این عدد با تعداد خلفای مورد قبول آنها منطبق نیست در توضیح مراد و منظور پیامبر (ﷺ) بحث های زیادی کرده اند ولی به قول مهلب به نتیجه قطعی نرسیده اند. در مرحله سوم باید مصادیق این ۱۲ نفر معرفی شوند در اینجا نیز بین علمای عامه تشتت آرای بسیاری است؛ بعضی ۱۲ نفر را می شمردند و بعضی دیگر می گویند: «ما چندتای آنها را می شناسیم و بقیه تا قیامت می آیند» برخی شرط توالی را نادیده می گیرند و دیگری عدد را محصور در ۱۲ نمی دانند. برای تکمیل بحث کسانی که به عنوان خلیفه پیامبر معرفی شدند از دیدگاه اهل تسنن مورد نقد قرار می گیرند.

اما از آن طرف از دیدگاه علمای شیعه در روایت هیچ جای ابهام و نامفهومی وجود ندارد و این گونه نیست که پیامبر (ﷺ) فقط عدد خلفاء را بدون هیچ راهنمایی دیگری به صورت یک معما بیان کرده باشند. بلکه وقتی این حدیث در کنار حدیث «ثقلین» و حدیث «من مات و من لم یعرف امام زمانه...» و برخی آیات قرآن قرار می گیرد این نتیجه به دست می آید که باید ۱۲ امام معصوم و واجب الإطاعة از اهل بیت پیامبر (ﷺ) تا قیامت در میان امت باشند و مردم را به حق و حقیقت هدایت کنند. علاوه بر این در میان روایات معروف به «اثناعشر» احادیثی هست که پیامبر (ﷺ) بعد از بیان عدد خلفاء نام تک تک آنها را به تفصیل بیان می کنند.

این تحقیق بدین نتیجه می رسد که مصادیق واقعی خلفای دوازده گانه پیامبر (ﷺ) همان ائمه ی اثناعشر شیعه هستند.

کلمات کلیدی این تحقیق عبارتند از: حدیث، فریقین، خلیفه، امیر، نقباء، اثناعشر.

در حالی که اقرار آنها به عدم فهم مصادیق، کار را بر خود آنها مشکل کرده و آنها را از کسانی قرار داده که به فرموده ی پیامبر (ﷺ) جزء کسانی شده اند که «من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة الجاهلیة».

خلاصه آن که با چینش مرتب حدیث ثقلین و حدیث «من مات و لم یعرف امام زمانه...» و احادیث «خلفای اثنای عشر» در کنار هم کاملاً معنای حدیث شریف روشن می شود و برای همگان ظاهر خواهد شد که مصادیق آن همان ائمه اثنا عشر (علیهم السلام) می باشند.

فهرست منابع

قرآن کریم- ترجمه ی آیت الله مکارم شیرازی

نهج البلاغه - شرح فیض الاسلام - انتشارات زرین

- ۱- ابن ابی الحدید- شرح نهج البلاغه - تحقیق: محمد ابوالفضل ابراهیم- داراحیاء التراث العربی- چاپ دوم- ۱۳۸۶هـ
- ۲- ابن ابی شیبہ - المصنف فی الحدیث و الآثار - تحقیق حمد بن عبدالله الجمعه - مكتبة الرشد ریاض - ۱۴۲۵هـ - چاپ اول
- ۳- ابن اثیر (م ۶۳۰هـ) - أسدالغابة فی معرفة الصحابة - تحقیق: مأمون شیخا - دارالمعرفة - بیروت - چاپ اول - ۱۴۱۸هـ
- ۴- ابن اثیر- عزالدین ابی الحسن (م ۶۳۰هـ) - الكامل فی التاريخ - تحقیق: خلیل مأمون شیخا - دارالمعرفة - بیروت - چاپ اول - ۱۴۲۳هـ
- ۵- ابن تیمیہ - منهاج السنة النبویة - تحقیق محمد رشاد سالم - جامعة امام محمد بن سعود الإسلامية - ۱۴۰۶هـ - چاپ اول
- ۶- ابن خزاز قمی (قرن ۴) - کفایة الأثر فی النص علی الأئمة الإثنی عشر - تحقیق: موسوی - عقیل الربیعی - دلیل ما - چاپ اول - ۱۴۳۰هـ
- ۷- ابن خزیمه (م ۳۱۱هـ) - صحیح ابن خزیمه - تحقیق: محمد مصطفی الاعظمی - دارالکتب الاسلامی - بیروت - چاپ اول - ۱۳۹۰هـ
- ۸- ابن عربی - ابی بکر محمد بن عبدالله - عارضة الاحوذی بشرح صحیح الترمذی - دارالکتب العلمیة - بیروت - چاپ اول - ۱۴۱۸هـ
- ۹- ابن عساکر - تاریخ مدینة دمشق - تحقیق: علی شیری - دارالفکر - بیروت - چاپ اول - ۱۴۱۸هـ
- ۱۰- ابن کثیر - أبی الفداء اسماعیل (م ۷۷۴هـ) - تحقیق: ریاض عبدالحمید سواد - دار ابن کثیر - بیروت - چاپ اول - ۱۴۲۸هـ
- ۱۱- ابن منظور - لسان العرب - دار احیاء التراث العربی - بیروت - چاپ جدید - ۱۴۰۸هـ
- ۱۲- ابو عیسی - سنن الترمذی - دار ابن کثیر - بیروت
- ۱۳- أبی الفداء اسماعیل بن کثیر (م ۷۴هـ) - البداية والنهاية - تحقیق: ریاض عبدالحمید سواد - دار ابن کثیر - بیروت - چاپ اول - ۱۴۲۸هـ
- ۱۴- أبی الفرج عبدالرحمن بن الجوزی - كشف المشكل من حدیث الصحیحین - تحقیق: علی حسین التواب - دارالوطن
- ۱۵- أبی عیسی محمد بن عیسی بن سورة - الجامع الصحیح و هو سنن الترمذی - تحقیق مصطفی محمد حسین الذهبی - دارالحدیث قاهره - الطبعة الأولى - ۱۴۱۹هـ
- ۱۶- احمد بن حنبل - مسند احمد - دارالحدیث - قاهره - چاپ اول - ۱۴۱۶هـ
- ۱۷- أخطب خوارزم - ابوالمؤید الموفق بن احمد بن محمد البکری المکی الحنفی (م ۵۶۸هـ) - مناقب للخوارزمی - مكتبة نینوی الحدیثة - تهران
- ۱۸- الاسفرائنی - أبو عوانه (م ۳۱۶هـ) - مستخرج ابی عوانه - دارالمعرفة - بیروت - چاپ اول
- ۱۹- اصفهانی - راعب - مفردات الفاظ القرآن - دارالقلم - دمشق - چاپ اول - ۱۴۱۶هـ

- ٢٠- آلوسى - روح المعانى - دارإحياء التراث العربى - بيروت
- ٢١- امينى نجفى - عبدالحسين - الغدير - كتابخانه اميرالمومنين (ع) - چاپ چهارم - ١٣٩٦ هـ
- ٢٢- البانى - سلسلة أحاديث الصحيحة - مكتبة المعارف - رياض - چاپ جديد - ١٤١٥ هـ
- ٢٣- البوصيرى - تحاف خيرة المهرة بفوائد مسانيد العشرة - تحقيق: ابى عبدالرحمان عادل بن سعد - دارالنشر - رياض - چاپ اول - ١٤١٩ هـ
- ٢٤- تفتازانى - شرح المقاصد - انتشارات شريف رضى - قم - چاپ اول
- ٢٥- التميمى - أبى حاتم محمد بن حبان (م ٢٥٤ هـ) - صحيح ابن حبان - بيت الأفكار الدولية - لبنان - ٢٠٠٤ م
- ٢٦- التهانوى الحنفى - محمد على بن على - كشاف اصطلاحات الفنون - دارالكتب العلمية - بيروت - چاپ دوم - ١٤٢٧ هـ
- ٢٧- الجوهرى - أبى نصر - الصحاح تاج اللغة - دارالكتب العلمية - بيروت - چاپ اول - ١٤٢٠ هـ
- ٢٨- جوهرى - أحمد بن محمد بن عبدالله بن عياش (م ٤٠١ هـ) - منتخب الأثر فى النص على الأئمة الإثنى عشر - مكتبة طباطبائى - قم - مدرسه فيضيه
- ٢٩- جوهرى البصرى - أحمد بن عبد العزيز (متوفى ٤٠١ هـ) - مقتضب الأثر فى النص على الأئمة الإثنى عشر - تصحيح مهدى هوشمند - نشر طباطبائى - قم - بی تا - چاپ اول
- ٣٠- حاكم نيشابورى - أبى عبدالله - المستدرک على الصحيحين - دار ابن حزم الدارالعثمانية - بيروت - چاپ اول - ١٤٢٨ هـ
- ٣١- حسينى ميلانى - سيد على - دراسات فى منهاج السنة - ياران - قم - چاپ اول - ١٤١٩ هـ
- ٣٢- حموينى جوينى - ابراهيم (م ٧٣٠ هـ) - فرائد السمطين - تحقيق: محمد باقر محمودى - مؤسسه محمودى - بيروت - چاپ اول - ١٤٠٠ هـ
- ٣٣- خليل احمد السهار انفورى - بذل المجهود فى حل سنن أبى داود - دارالبشائر الاسلامية - بيروت - چاپ اول ١٤٢٧ هـ
- ٣٤- خوئى - ابوالقاسم - معجم رجال الحديث - نشر مدينة العلم - قم - چاپ چهارم
- ٣٥- الدينورى - ابن قتيبة - الإمامة و السياسة - تحقيق خليل منصور - دارالكتب العلمية - بيروت
- ٣٦- الذهبى - شمس الدين (م ٧٤٨ هـ) - سير أعلام النبلاء - مؤسسة الرسالة - بيروت - چاپ هشتم - ١٤١٢ هـ
- ٣٧- الزركشى - بدرالدين محمد بن بهادر (م ٧٩٤ هـ) - كشف المشكل لابن الجوزى على صحيح البخارى - حواشى: ابن حجر عسقلانى - دارالكتب العلميه - بيروت - چاپ اول - ١٤٢٤ هـ
- ٣٨- الزمخشري - ابى القاسم جارالله محمود بن عمر - الكشاف عن حقائق التنزيل - دارالفكر - بيروت
- ٣٩- الزهرى - محمد بن سعد - الطبقات الكبرى - دارإحياء التراث العربى - بيروت - چاپ اول - ١٤١٦ هـ
- ٤٠- زين الدين العاملى (شهيد الثانى) - الدراية (فى علم مصطلح الحديث) - چاپ نعمان - نجف
- ٤١- سلطان الواعظين - شهباهى پيشاور - انتشارات اسلاميه - تهران - چاپ سى و يكم - ١٣٦٨ ش
- ٤٢- سنن أبى داود - دار الأرقم بن أبى الارقم - بيروت - چاپ اول - ١٤٢٠ هـ - يك جلدى
- ٤٣- السيوطى - جلال الدين - تاريخ الخلفاء - مطبعة السعادة - مصر - چاپ اول - ١٣٧١ هـ

- ٤٤- صافى - لطف الله - منتخب الأثر فى الإمام الثانى عشر - مركز نشر و توزيع الآثار العلمية فى مكتب سماحة آية الله الصافى - قم - ١٤٣٠ - چاپ سوم - سه جلدی
- ٤٥- صدوق - ابن بابويه (متوفى ٣٨١هـ) - عيون اخبار الرضا (عليه السلام) - ترجمه: على اكبر غفارى - دار الكتب الاسلاميه - تهران - ١٣٨٠هـ ش - ٢ جلدی
- ٤٦- صدوق - ابن بابويه - كمال الدين و تمام النعمة - مترجم: منصور پهلوان - انتشارات مسجد مقدس جمكران - ١٣٨٢ ش
- ٤٧- صدوق - ابن بابويه - من لا يحضره الفقيه - دار الكتب الاسلاميه - تهران - ١٤١٠ هـ
- ٤٨- صدوق - ابن بابويه - خصال - انتشارات الإسلاميه - تهران - ١٣٥١ ش
- ٤٩- صحيح البخارى - دار الكتب العلمية - بيروت - چاپ اول - ١٤١٢ هـ - هشت جلدی
- ٥٠- صحيح مسلم - نيشابورى - أبى الحسين مسلم بن الحجاج القشيرى (م ٢٦١ هـ) - دار الأرقم بن ابى الأرقم - بيروت - چاپ اول - ١٤١٩ هـ - يك جلدی
- ٥١- طباطبائى - سيد محمد حسين - الميزان فى تفسير القرآن - الأعلمى - بيروت - چاپ اول - ١٤١٧ هـ
- ٥٢- الطبرانى - المعجم الاوسط - تحقيق: محمود الطحان - مكتبة المعارف للنشر و التوزيع - الرياض - چاپ اول - ١٤١٥ هـ
- ٥٣- الطبرى - ابن جرير - تاريخ الطبرى - تحقيق: محمد بن طاهر البرزنجى - دار ابن كثير - بيروت - چاپ اول - ١٤٢٨ هـ
- ٥٤- الطريحي - مجمع البحرين - بعثت - قم - چاپ اول - ١٤١١ هـ
- ٥٥- عسقلانى - ابن حجر - تقريب التهذيب - مكتبة الرشد - رياض - چاپ اول - ١٤٣١ هـ
- ٥٦- عسقلانى - ابن حجر - تهذيب التهذيب - تحقيق: مصطفى عبدالقادر عطا - دار الكتب العلميه - بيروت - چاپ اول - ١٤١٥ هـ
- ٥٧- عسقلانى - ابن حجر - فتح البارى بشرح صحيح البخارى - شرح و تصحيح: محب الدين الخطيب - دار الريان - قاهره - چاپ اول - ١٤٠٧ هـ
- ٥٨- عسكرى - معالم المدرستين - مجمع العلمى الاسلامى - قم - چاپ ششم - ١٤١٩ هـ - ٣ جلدی
- ٥٩- فخر رازى (قرن ٢) - مفاتيح الغيب - دار احياء التراث العربى - بيروت - چاپ سوم - ١٤٢٠ هـ
- ٦٠- فراهيدى - العين - دار المعجزة - قم - چاپ دوم - ١٤٠٩ هـ
- ٦١- فيومى - مصباح المنير - دار الرضى - قم - چاپ اول
- ٦٢- قاضى عياض - إكمال المعلم بفوائد مسلم - دار الوفاء - بيروت - چاپ اول - ١٤١٩ هـ
- ٦٣- القرطبى - أبى عمر يوسف بن عبدالله بن محمد بن عبدالبر - الإستيعاب فى معرفة الأصحاب - دار الكتب العلمية - بيروت - چاپ اول - ١٤١٥ هـ
- ٦٤- قمى - عباس - تنمية المنتهى - انتشارات مؤمنين - تحقيق صادق حسن زاده - انتشارات مؤمنين - قم - چاپ چهارم - ١٣٨٧ ش
- ٦٥- قمى - عباس - سفينة البحار - بنياد پژوهش هاى آستان قدس رضوى

- ٦٦- قندوزى - سليمان بن ابراهيم - ينابيع الموده - تصحيح: علاء الدين اعلمى - الاعلمى - بيروت - چاپ اول - ١٤١٨ هـ
- ٦٧- الكلينى - محمد بن يعقوب بن اسحاق (متوفى ٣٢٩هـ.ق) - الكافى - مصحح: على اكبر غفارى و محمد آخوندى - ٨ جلدى - دار الكتب الاسلاميه - تهران - ١٤٠٧ق - چاپ چهارم
- ٦٨- مجلسى - محمد باقر - بحار الانوار - دار احياء التراث العربى - بيروت - چاپ دوم - ١٤٠٣ هـ
- ٦٩- محمد بن ابراهيم - غيبة النعمانى - نشر صدوق - تهران - چاپ اول - ١٣٩٧ ش
- ٧٠- محمود أبورية - الأضواء على السنة المحمدية - دار المعارف - قاهره - چاپ اول
- ٧١- المسعودى - أبى الحسن على بن الحسين بن على (م ٣٤٦هـ) - مروج الذهب و معدن الجواهر - شرح: عبدالامير على مهنا - مؤسسه الاعلمى بيروت - چاپ اول - ١٤١١ هـ
- ٧٢- مصباح الشريعة (منسوب به جعفر بن محمد الصادق (عليه السلام)) - الأعلمى - بيروت چاپ اول - ١٤٠٠ هـ
- ٧٣- مصطفى - حسن - التحقيق فى كلمات القرآن - مركز الكتاب للترجمة والنشر - چاپ اول - ١٤٠٢ هـ
- ٧٤- ميلانى - سيد محمد هاى - قادتنا كيف نعرفهم - مؤسسة الوفاء - بيروت - چاپ اول - ١٤٩٧ هـ
- ٧٥- النجاشى - أبى العباس - رجال النجاشى - تحقيق سيد موسى شيرى زنجانى - مؤسسة النشر الإسلامى - قم چاپ ششم - ١٤١٨ هـ
- ٧٦- نمازى شاهرودى - على - مستدركات علم رجال حديث - مؤسسه النشر الإسلامى - قم - چاپ اول - ١٤٢٥ هـ
- ٧٧- الهيثمى - ابن حجر (م ٩٧٣هـ) - صواعق المحرقة على أهل الرفض و الضلال و الزندقة - تحقيق: كامل محمد الخراط - بيروت - چاپ اول - ١٤١٧ هـ
- ٧٨- الهيثمى - نورالدين على بن ابى بكر (م ٨٠٧هـ) - مجمع الزوائد و منبع الفوائد - دارالكتب العلميه - بيروت - ١٤٠٨ هـ
- ٧٩- الواسطى الزبيدى - محب الدين - تاج العروس - دارالفكر - بيروت - ١٩٤٤ م
- ٨٠- يعقوبى - احمد بن اسحاق (ابن واضح يعقوبى) - تاريخ يعقوبى - ترجمه: ابراهيم آيتى - انتشارات علمى و فرهنگى - تهران - چاپ دهم - ١٣٨٧ ش